EIROPAS
KOMISIJA

Briselē, XXX.
COM(2024) 82/2

KOMISIJAS PAZIŅOJUMS EIROPAS PARLAMENTAM, PADOMEI, EIROPAS EKONOMIKAS UN SOCIĀLO LIETU KOMITEJAI UN REĢIONU KOMITEJAI

ES stiprināšana ar vērienīgām reformām un investīcijām

{SWD(2024) 70}

KOMISIJAS PAZIŅOJUMS EIROPAS PARLAMENTAM, PADOMEI, EIROPAS EKONOMIKAS UN SOCIĀLO LIETU KOMITEJAI UN REĢIONU KOMITEJAI

ES stiprināšana ar vērienīgām reformām un investīcijām

Šis paziņojums ir sagatavots tāpēc, ka ir pagājusi puse no Atveseļošanas un noturības mehānisma (ANM) darbības perioda. ANM ir izstrādāts cīņai ar Covid-19 pandēmijas ekonomiskajām un sociālajām sekām un izveidots 2021. gada februārī, un tas ir ES atveseļošanas instrumenta *NextGenerationEU* (*NGEU*) centrālais elements. ANM, kas darbosies līdz 2026. gada beigām, ir vēl nepieredzēts gan apjoma, gan vērienīguma ziņā. Tam ir divi mērķi: palīdzēt dalībvalstīm atgūties no pandēmijas postošajām ekonomiskajām un sociālajām sekām un kļūt stiprākām, kā arī palielināt ES noturību un padarīt mūsu ekonomiku un sabiedrību gatavu nākotnei, sevišķi atbalstot zaļo un digitālo pārkārtošanos. ANM ir ES pirmā lielākā uz sniegumu balstītā finansēšanas programma, kuras līdzekļus izmaksā dalībvalstīm, ņemot vērā sekmes virzībā uz vērienīgajām reformām un investīcijām, kas ierosinātas to nacionālajos atveseļošanas un noturības plānos (ANP). Šīm reformām un investīcijām ir jāatbilst ANM regulā noteiktajām ES prioritātēm un jārisina valstu problēmas, uz kurām konkrētām valstīm adresētajos ieteikumos (KVAI) norādīts Eiropas ekonomikas un nodarbinātības politikas koordinēšanas pusgadā.

Trīs gadu laikā kopš ANM regulas stāšanās spēkā dalībvalstis ir stratēģiski izmantojušas ANM, lai tuvotos savu reformu un investīciju programmu izpildei un risinātu gan ieilgušas, gan jaunas problēmas. Jau ir izmaksāti 225 miljardi EUR, un aptuveni 75 % no atskaites punktiem un mērķrādītājiem, ko bija plānots izpildīt līdz 2023. gada beigām, Komisija vai nu jau ir novērtējusi kā apmierinoši paveiktus, vai arī dalībvalstis par tiem ziņojušas, ka tie ir sasniegti. Turklāt, izmantojot savus ANP, dalībvalstis ir panākušas ievērojamu progresu Eiropas pusgada kontekstā sniegto KVAI īstenošanā.

ANM efektīvi atbalsta ekonomikas atveseļošanu ES. Tiek lēsts, ka aptuveni pusi no ES prognozētā publisko investīciju pieauguma no 2019. līdz 2025. gadam radīs ES budžeta, sevišķi ANM, finansētas investīcijas[1]. Komisijas modelēšanas rezultāti[2] liecina, ka *NGEU*[3] var palielināt ES reālo IKP par līdz pat 1,4 % 2026. gadā, salīdzinot ar scenāriju bez *NGEU*. Modelētās simulācijas arī liecina par ievērojamu īstermiņa nodarbinātības pieaugumu ES (līdz

---

1 Sk. 2023. gada rudens Eiropas ekonomikas prognozi, pieejama tīmekļa vietnē: https://economy-finance.ec.europa.eu/economic-forecast-and-surveys/economic-forecasts/autumn-2023-economic-forecast-modest-recovery-ahead-after-challenging-year_en.

ANM un kohēzijas politikas fondi kopā ir galvenais investīciju finansējuma avots no ES budžeta.

2 *QUEST* ir globālais makroekonomikas modelis, ko Ekonomikas un finanšu lietu ģenerāldirektorāts (ECFIN ĢD) izmanto makroekonomikas politikas analīzei un pētniecībai, sk. https://economy-finance.ec.europa.eu/economic-research-and-databases/economic-research/macroeconomic-models/quest-macroeconomic-model_en. Sīkāku informāciju par *QUEST* rezultātiem attiecībā uz ANM makroekonomisko ietekmi sk. dienestu darba dokumentā par ANM vidusposma novērtējumu.

3 *NGEU* kopējais budžets ir 806,9 miljardi EUR (2021. gada cenās), no kuriem 723,8 miljardi EUR ir paredzēti ANM (dotācijām un aizdevumiem). Citi *NGEU* labuma guvēji ir *REACT-EU*, kas 2014.–2020. gada kohēzijas politikas programmas papildināja ar 50,6 miljardiem EUR, Taisnīgas pārkārtošanās fonds (10,9 miljardi EUR), Eiropas Lauksaimniecības fonds lauku attīstībai (8,1 miljards EUR), InvestEU (6,1 miljards EUR), "Apvārsnis Eiropa" (5,4 miljardi EUR) un *rescEU* (2 miljardi EUR).

0,8 %). Paredzams, ka to papildinās pastāvīgi augstākas reālās algas vidējā termiņā, atspoguļojot potenciālo produktivitātes pieaugumu no dalībvalstu veiktajām investīcijām. Tiek prognozēts, ka no vienas ceturtdaļas līdz vienai trešdaļai no ANM kopējās aplēstās ietekmes uz IKP būs saistība ar pozitīvu eksternalitāti starp dalībvalstīm, ko rada investīciju vienlaicīga īstenošana visās dalībvalstīs.

Ir pierādījies, ka ANM ir elastīgs instruments, kas palīdz dalībvalstīm tikt galā ar jaunām problēmām un situācijām. Neprovocētā Krievijas agresija pret Ukrainu radīja neiedomājamas grūtības Ukrainā un izraisīja globālā enerģijas tirgus un piegādes ķēdes traucējumus. Gadu desmitiem nepieredzēta enerģijas un patēriņa preču cenu paaugstināšanās daudzām mājsaimniecībām visā Eiropā izraisīja dzīves dārdzības krīzi, vissmagāk skarot neaizsargātās mājsaimniecības. Šajā situācijā dalībvalstis varēja pieprasīt izmaiņas savos esošajos ANP, lai ņemtu vērā jaunus, objektīvus apstākļus, piemēram, augstu inflāciju un piegādes ķēdes traucējumus. Turklāt *REPowerEU* plāna kontekstā dalībvalstis varēja saņemt papildu resursus, lai ieviestu *REPowerEU* nodaļas un veicinātu reformas un investīcijas, kas dažādo ES energoapgādi, paātrinātu zaļo pārkārtošanos un atbalstītu neaizsargātas mājsaimniecības.

Tā kā ir pagājusi puse no šā unikālā un noteiktiem termiņiem piesaistītā instrumenta darbības laika, Komisija publicē savu vidusposma novērtējumu. Saskaņā ar ANM regulas prasībām vidusposma novērtējumā, pamatojoties uz līdz šim pieejamajiem pierādījumiem, tiek novērtēts, kā ANM sasniedz savus mērķus. Tas tiek darīts, ņemot vērā piecus vērtēšanas kritērijus – efektivitāti, lietderību, atbilstību, saskaņotību un Eiropas pievienoto vērtību. Šim paziņojumam pievienotajā dienestu darba dokumentā ir sniegta sīkāka informācija par Komisijas vidusposma novērtējumu. Novērtējuma pamatā ir dažādi avoti, tostarp neatkarīgs pētījums, ko veic ārējo darbuzņēmēju konsorcijs un kas tiek publicēts vienlaikus ar novērtējumu, kā arī plaša apspriešanās[4].

Šajā paziņojumā ir izklāstītas galvenās atziņas no vidusposma novērtējuma un izvērtēta ANM īstenošana. 1. iedaļā ir novērtēts ANM īstenošanā līdz šim panāktais progress, galveno uzmanību pievēršot konkrētiem rezultātiem, kas sasniegti uz vietas. 2. iedaļā ir aplūkots, kas ir darbojies labi un ko varētu uzlabot, kā arī apzinātas galvenās līdz šim gūtās atziņas. 3. iedaļā sniegts kopsavilkums un secinājumi, ieskicēti turpmākie pasākumi.

[4] Atveseļošanas un noturības mehānisma (2020–2024) vidusposma novērtējums (europa.eu).

1. **ANM īstenošana ir acīmredzami pavirzījusies uz priekšu**

1.1. Īstenošana ir devusi taustāmus rezultātus dalībvalstīs

Dalībvalstis īsteno savos ANP iekļautās reformas un investīcijas. Līdz 2023. gada beigām Komisija jau bija novērtējusi vairāk nekā 1150 atskaites punktus un mērķrādītājus kā apmierinoši izpildītus[5]. Šo atskaites punktu un mērķrādītāju sasniegšana ir devusi konkrētus rezultātus uz vietas, skaidri liecinot, ka ANM rada reālas pārmaiņas visā ES. Tas ir ilustrēts 1. izcēlumā ar uzskatāmiem piemēriem par investīcijām un reformām, kas jau ļāvušas panākt reālu progresu uz vietas, piemēram, attiecībā uz agresīvu nodokļu plānošanu, vienlīdzīgu piekļuvi izglītībai, sociālo iekļaušanu un atbalstu ilgtspējīgai mobilitātei un transportam.

1. izcēlums. ANM sniedz taustāmus rezultātus uz vietas

Kipra ir pastiprinājusi centienus agresīvas nodokļu plānošanas novēršanā. *Lai nodrošinātu, ka starptautisku uzņēmumu maksājumi neaizplūst no ES, neaplikti ar nodokļiem, Kipra pieņēma reformu, ar ko ievieš nodokļa ieturējumu par izejošajiem maksājumiem uz jurisdikcijām, kas nesadarbojas. Tas ir svarīgs solis un priekšnoteikums turpmākām darbībām šajā jomā.*

Bulgārija ir veikusi pasākumus, lai uzlabotu minimālo ienākumu shēmas adekvātumu un aptvērumu. *Pieņemot tiesību aktu grozījumus, Bulgārija laikposmā no 2022. līdz 2024. gadam pakāpeniski paaugstināja ienākumu sliekšņus visiem potenciālajiem minimālā ienākuma shēmas atbalsta saņēmējiem. Tas ir nozīmīgs solis valstī ilgstoši pastāvošo sociālo problēmu risināšanā.*

Austrija ir ieviesusi "KlimaTicket", kas klimatam draudzīgu mobilitāti padara vienkāršu un cenas ziņā pieejamu. *Ar to ievieš vienotas likmes biļeti, kas nodrošina gandrīz neierobežotu piekļuvi sabiedriskajam transportam visā Austrijā un piedāvā pazeminātas cenas studentiem, vecāka gadagājuma cilvēkiem, cilvēkiem ar invaliditāti un ģimenēm. Kopš "klimata biļetes" ieviešanas 2021. gada oktobrī to jau ir iegādājušies vairāk nekā 260 000 Austrijas iedzīvotāju.*

Lietuva ir pieņēmusi Tūkstošgades skolu progresa programmu, lai reorganizētu un uzlabotu skolu infrastruktūru un nodrošinātu Lietuvas bērniem vienlīdzīgu piekļuvi izglītībai. *Programmas mērķis ir nodrošināt, ka visiem bērniem neatkarīgi no viņu izcelsmes ir piekļuve kvalitatīvām skolām. Tas ir būtiski, jo Lietuvā ir vērojamas atšķirības starp pilsētām un laukiem un izglītības rezultātu sociālekonomiska atšķirība, kas pārsniedz ES vidējo rādītāju. Programmu īstenos vismaz 80 % Lietuvas pašvaldību, tādējādi līdz 2026. gada jūnija beigām tiks atbalstītas 150 skolas.*

[5] Kad dalībvalstis iesniedz maksājuma pieprasījumus, Komisija novērtē sniegtos pierādījumus un konstatē, vai ir izpildītas prasības par attiecīgajiem atskaites punktiem un mērķrādītājiem, kas noteikti Padomes īstenošanas lēmuma pielikumā. Tāds ir līdzekļu izmaksāšanas priekšnosacījums.

Atbilstoši gūtajām sekmēm un sasniegtajiem rezultātiem ES ekonomikas atbalstam ir izmaksāti 225 miljardi EUR. Ir izmaksāti gandrīz 67 miljardi EUR priekšfinansējuma, kas palīdzēja mazināt krīzes īstermiņa ietekmi uz dalībvalstu budžetiem un sākt īstenošanu.[6] Vēl 157,2 miljardi EUR ir izmaksāti pēc atskaites punktu un mērķrādītāju veiksmīgas sasniegšanas, kas atspoguļo progresu reformu un investīciju veikšanā uz vietas. Liela daļa no šīm izmaksām ir piesaistīta sekmēm reformu īstenošanā, kuras apzināti ir pārceltas uz agrāku laiku, lai radītu pamatu veiksmīgām investīcijām ANM darbības cikla otrajā pusē.

Aptuveni 75 % no atskaites punktiem un mērķrādītājiem, ko bija plānots izpildīt līdz 2023. gada beigām, Komisija vai nu jau ir novērtējusi kā paveiktus, vai arī dalībvalstis par tiem ziņojušas, ka tie ir sasniegti.[7] Pat tās dalībvalstis, kas līdz šim nav ne iesniegušas maksājumu pieprasījumus, ne saņēmušas līdzekļus no ANM, jau ir reģistrējušas progresu savos ANP noteikto reformu un investīciju īstenošanā.

1.2. Visi plāni ir pārskatīti, lai maksimāli palielinātu ANM ietekmi mainīgā kontekstā

2023. gadā dalībvalstis galveno uzmanību pievērsa tam, lai savus ANP pielāgotu jaunu problēmu risināšanai, vienlaikus virzoties uz to īstenošanu. Enerģijas cenu pieaugums, augstā inflācija un piegādes ķēdes traucējumi, ko izraisīja neprovocētais Krievijas agresijas karš pret Ukrainu, un dažos gadījumos dabas katastrofas apgrūtināja dalībvalstu atveseļošanas un noturības plānos paredzēto reformu un investīciju īstenošanu. Komisija atbalstīja dalībvalstis[8] to centienos mazināt šo ārējo apgrūtinājumu izraisītās sekas un pārskatīt attiecīgos pasākumus savos ANP, izmantojot ANM regulā iestrādāto elastību. Pārskatīšana arī deva iespēju atjaunināt ANP, lai ņemtu vērā pārskatīto finanšu piešķīrumu dalībvalstīm[9] un izmantotu atlikušo aizdevumu atbalstu[10], kas pieejams ANM ietvaros.

Plānu pārskatīšana nodrošināja, ka ANP joprojām ir gan vērienīgi, gan nolūkam atbilstoši. Ņemot vērā, ka ANM ir piesaistīts noteiktiem termiņiem, 2023. gadā visi ANP tika atjaunināti, īpašu uzmanību pievēršot ne tikai pasākumu kvalitātei, bet arī to gatavības pakāpei un īstenošanas periodam. Saistības, kas objektīvu apstākļu dēļ vairs nebija īstenojamas, tika koriģētas un daudzos gadījumos aizstātas ar piemērotākām alternatīvām, vienlaikus saglabājot ANP sākotnējo vērienīgumu. ANM plašā darbības joma ir nodrošinājusi nepieciešamo elastību, lai dalībvalstis saskaņā ar ANM mērķiem varētu piešķirt resursus atbilstoši savām mainīgajām prioritātēm. 2. izcēlumā ir sniegti piemēri tam, kā pārskatīšana ir palielinājusi ANM ietekmi tādās jomās kā katastrofu novēršana, sabiedrisko pakalpojumu kvalitāte vai finanšu instrumenti MVU atbalstam.

---

6 10,4 miljardi EUR no 67 miljardiem EUR priekšfinansējuma tika izmaksāti 2023. gada beigās un 2024. gada sākumā pēc *REPowerEU* nodaļu apstiprināšanas.

7 Datus par pabeigtajiem atskaites punktiem un mērķrādītājiem dalībvalstis paziņo pašas saistībā ar pusgada ziņojumiem.

8 Norādījumi par atveseļošanas un noturības plāniem *REPowerEU* kontekstā – Eiropas Komisija *(europa.eu)*.

9 Saskaņā ar ANM regulas 11. panta 2. punktu maksimālā finanšu iemaksa neatmaksājama finansiāla atbalsta formā katrai dalībvalstij tika atjaunināta 2022. gada jūnijā, pamatojoties uz *Eurostat* izpildes datiem par reālā IKP pieauguma izmaiņām 2020. gadā un reālā IKP kopējām izmaiņām 2020.–2021. gada periodā.

10 Dalībvalstis varēja pieprasīt (papildu) aizdevuma atbalstu līdz 2023. gada 31. augustam, kā noteikts ANM regulas 14. panta 2. punktā. No kopējā finansējuma 385,8 miljardu EUR apmērā, kas pieejams aizdevumu atbalstam ANM ietvaros, līdz 2023. gada beigām ir uzņemtas saistības gandrīz 291 miljarda EUR apmērā.

Pārskatīšanas rezultātā ES atbalsta apjoms dalībvalstīm ir ievērojami palielinājies. ES ekonomikai 2023. gadā ir darīts pieejams gandrīz 150 miljardu EUR finansiālais atbalsts, izmantojot gan papildu dotācijas *REPowerEU* nodaļām, gan aizdevumus 125,5 miljardu EUR apmērā. Plašais aizdevumu atbalsta izmantojums liecina, ka ANM joprojām ir pievilcīgs kā instruments, ar ko atbalstīt ES ekonomiku un piemērot to nākotnes prasībām. Ar nosacījumu, ka tiks sasniegti visi atskaites punkti un mērķrādītāji, ANM pavisam iepludinās ES ekonomikā finansiālu atbalstu 650 miljardu EUR apmērā.[11]

2. izcēlums. ANP ir pārskatīti, lai maksimāli palielinātu to ietekmi mainīgā kontekstā

Slovēnija ir pieprasījusi papildu aizdevuma atbalstu, lai novērstu 2023. gada augusta plūdu postošās sekas. *Šie papildu aizdevumi padarīs Slovēniju vēl noturīgāku pret klimata pārmaiņu ietekmi un veicinās tās zaļo pārkārtošanos, piemēram, investējot ilgtspējīgā ēku renovācijā un divu reģionālo dzelzceļa līniju atjaunošanā, kuras skāruši plūdi un vētras.*

Itālija ir ieviesusi mērķtiecīgas darbības, lai nostiprinātu instrumentus neizskatīto lietu skaita samazināšanai civiltiesību sistēmā. *Tas ietver pasākumus tiesas biroja stiprināšanai un stimulu shēmu izveidi tiesu iestādēm, lai tās sasniegtu savus mērķus attiecībā uz neizskatīto lietu skaita samazināšanu. Galīgais mērķis ir radīt uzņēmējdarbībai labvēlīgāku vidi, piesaistīt vairāk investīciju un veicināt izaugsmi.*

Horvātija ir izmantojusi papildu aizdevuma atbalstu, lai novērstu augstās inflācijas ietekmi uz savu publiskās ūdensapgādes tīkla projektu. *Celtniecības cenu pieaugums neļāva sasniegt mērķi, kas bija izteikts izbūvētā vai rekonstruētā publiskā ūdensapgādes tīkla kilometros. Tomēr Horvātija nolēma pieprasīt papildu aizdevuma atbalstu, ne tikai lai nosegtu pieaugušās būvniecības izmaksas, bet pat lai palielinātu pasākuma vērienu. Pārskatītajā ANP galīgais mērķrādītājs tagad ir palielināts no 956 kilometriem uz 1087 kilometriem izbūvētā vai rekonstruētā publiskā ūdensapgādes tīkla. Tas vēl vairāk palielinās to iedzīvotāju skaitu, kuri gūst labumu no uzlabotas piekļuves ūdensapgādei.*

Spānija ir iekļāvusi finanšu instrumentus, kam jāuzlabo MVU piekļuve finansējumam. *Ņemot vērā to, ka MVU ir būtiska nozīme Spānijas ekonomikas vidē, Spānija pieprasīja papildu aizdevumus, lai uzlabotu MVU piekļuvi kapitāla tirgiem un stimulētu privātās investīcijas, konkrēti, uzņēmumiem, kas darbojas zaļajā un digitālajā nozarē.*

[11] Līdz 2023. gada beigām (termiņš, līdz kuram jāuzņemas saistības par ANM līdzekļiem, kas saistīti ar *NGEU*) ES ekonomikai ir piešķirts finansiāls atbalsts gandrīz 650 miljardu EUR apmērā. Šī summa sastāv no 357 miljardiem EUR dotācijās un 291 miljarda EUR aizdevumos.

1.3. *REPowerEU* vēl vairāk paātrinās zaļo pārkārtošanos

ANM palīdz paātrināt ES zaļo pārkārtošanos. ANM regulā ir noteikts, ka visos atveseļošanas un noturības plānos vismaz 37 % no kopējā piešķīruma jāatvēl pasākumiem, kas atbalsta zaļo pārkārtošanos. Visas dalībvalstis ir pārsniegušas šo mērķrādītāju (vidēji 40 %), un dažas dalībvalstis ir atvēlējušas klimata mērķiem vairāk nekā 50 % no sava kopējā plāna. Kopumā aplēstie klimata izdevumi ir aptuveni 275 miljardi EUR. Visos ANM atbalstītajos pasākumos arī ir jāievēro princips "nenodarīt būtisku kaitējumu", padarot ANM par pirmo ES instrumentu, kurā šis princips ir horizontāls vispārējs atbilstības kritērijs. Turklāt ANM kopā ar Eiropas Sociālo fondu Plus un Taisnīgas pārkārtošanās fondu atbalsta nodarbinātības un sociālo politiku, palīdzot zaļo pārkārtošanos padarīt taisnīgu.

***REPowerEU* palīdz vēl vairāk taupīt enerģiju, paātrināt tīras enerģijas ražošanu un dažādot ES energoapgādi.** 2023. gada martā stājās spēkā grozītā ANM regula, kurā dalībvalstis tiek aicinātas savos ANP iekļaut *REPowerEU* nodaļas. Kopš tā laika ir apstiprinātas 23 *REPowerEU* nodaļas[12]. Tās ietver reformas un investīcijas, kas palīdzēs taupīt enerģiju, veicinās atjaunīgās enerģijas ražošanu un samazinās mūsu atkarību no Krievijas fosilā kurināmā, izveidojot noturīgākus energotīklus.

Izmantojot *REPowerEU* nodaļas, zaļās pārkārtošanās paātrināšanai papildus tiks atvēlēti 60 miljardi EUR. No jauna pieprasītie aizdevumi *REPowerEU* nodaļām veido 40 miljardus EUR, savukārt atlikušo daļu veido papildu dotācijas *REPowerEU* pasākumiem no emisijas kvotu tirdzniecības sistēmas un *Brexit* korekcijas rezerves resursiem. Ar *REPowerEU* nodaļām ieviestās reformas un investīcijas papildina un paātrina ANP jau iekļautās. 3. izcēlumā ir sniegti piemēri tam, kā *REPowerEU* nodaļas paātrina zaļo pārkārtošanos. *REPowerEU* pasākumi veicinās būtiskas investīcijas, piemēram, šādiem mērķiem: izvērst atjaunīgās enerģijas jaudu, tostarp nesen nobriedušas tehnoloģijas, piemēram, atkrastes vēja enerģiju; uzstādīt elektroenerģijas uzkrāšanas jaudu; dekarbonizēt apkures sistēmas; attīstīt ūdeņraža ražošanas jaudu; atbalstīt pasākumus enerģētiskās nabadzības mazināšanai. Turklāt dalībvalstis savās *REPowerEU* nodaļās ir iekļāvušas vērienīgas reformas, piemēram, lai vienkāršotu administratīvās procedūras un veicinātu atjaunīgo energoresursu izmantošanu vai attīstītu zaļās prasmes, kurām būtu jāatvieglo pārkārtošanās darba ņēmējiem un MVU.

***REPowerEU* arī veicinās zaļā kursa industriālā plāna[13] mērķu sasniegšanu un nodrošinās labvēlīgāku vidi, lai palielinātu ES rūpniecības konkurētspēju un paaugstinātu neto nulles emisiju tehnoloģiju nozaru ražošanas jaudu.** Atveseļošanas un noturības plānus, tostarp to jaunās *REPowerEU* nodaļas, var izmantot un tie būtu jāizmanto, lai atbalstītu ražošanu ar tīrām tehnoloģijām. Tādu investīciju vai reformu piemēri, kas tieši vērstas uz neto nulles emisiju ražošanu, ir rodami Horvātijā, Itālijā, Polijā, Portugālē vai Spānijā. Piemēri atbalstam rūpniecības dekarbonizācijai ir Beļģijā, Grieķijā, Francijā, Itālijā, Portugālē, Slovēnijā,

[12] Pārējās četras dalībvalstis (Bulgārija, Īrija, Luksemburga un Vācija) līdz šim nav iesniegušas Komisijai *REPowerEU* nodaļu.

[13] Paziņojums. Zaļā kursa industriālais plāns neto nulles emisiju laikmetam | Eiropas Komisija *(europa.eu)*.

Ungārijā, Vācijā. Kopumā ar 68 miljardiem EUR no ANM tiks atbalstītas tīras tehnoloģijas, tīra enerģija un Eiropas rūpniecības dekarbonizācija.

3. izcēlums.* REPowerEU *paātrina zaļo pārkārtošanos

Atveseļošanas un noturības plāni ar savu unikālo reformu un investīciju kombināciju būtiski veicina Eiropas energosistēmas dekarbonizāciju. Ņemot vērā ES mērķus līdz 2050. gadam panākt klimatneitralitāti un starpposma mērķrādītāju līdz 2030. gadam samazināt SEG emisijas vismaz par 55 %, kā arī notiekošo dialogu par samazināšanas mērķrādītāja noteikšanu 2040. gadam (sk. neseno Komisijas paziņojumu par 2040. gada klimata mērķrādītāju, COM (2024)63), elektroenerģijas tirgu dekarbonizācijai būs vajadzīga ne tikai tehnoloģiska pāreja uz atjaunīgiem energoresursiem, bet arī nepieciešamās infrastruktūras izveide, lai nodrošinātu energoapgādes drošību un pieejamību visiem iedzīvotājiem. Šajā nolūkā dalībvalstis savās REPowerEU *nodaļās iekļāva papildu pasākumus.*

Dekarbonizācija un enerģijas tirgu balstīšana uz atjaunīgiem energoresursiem: dalībvalstis straujāk un masveidā ievieš atjaunīgos energoresursus.

- ***Čehija** ir ieviesusi tālejošas reformas, kas atcels prasību pēc atļaujām atjaunīgās enerģijas iekārtām līdz 50 kW, saīsinās atļauju piešķiršanas procesus un nodrošinās digitālu vienas pieturas aģentūru, lai palīdzētu pieteikumu iesniedzējiem atļauju piešķiršanas procesā.*
- ***Beļģija** izveidos "enerģijas salu" Beļģijas Ziemeļjūrā, kas ļaus pievienot vismaz 3,15 GW nākotnes atkrastes vēja enerģijas sauszemes elektrotīklam.*

Energoapgādes drošības un cenas ziņā pieejamas enerģijas nodrošināšana: dalībvalstis panāk energotīklu drošību, uzlabojot infrastruktūru un novēršot vājās vietas

- ***Slovākija** modernizēs 250 km pārvades līniju, uzlabojot elektroenerģijas tirdzniecību ar kaimiņos esošajām dalībvalstīm un optimizējot no atjaunīgajiem energoresursiem iegūtas elektroenerģijas izmantošanu.*
- ***Latvija** palielinās energoapgādes drošību un stabilitāti, lai paātrinātu pārrobežu projektu, ko pašlaik īsteno Latvija, Lietuva, Igaunija un Polija un kura mērķis ir nodrošināt Baltijas valstu elektrotīklu sinhronizāciju ar kontinentālās Eiropas tīklu.*

ES rūpniecības konkurētspējas palielināšana: dalībvalstis palielina neto nulles emisiju tehnoloģiju nozaru ražošanas jaudu

***Portugāle** atbalstīs investīcijas neto nulles emisiju tehnoloģiju ražošanas projektos ar mērķi uzlabot Portugāles rūpniecības konkurētspēju. Kopumā 50 miljoni EUR tiek piešķirti, lai atbalstītu atsevišķus uzņēmumus vai projektus, kuru mērķis ir investēt tehnoloģijās, kas saskaņotas ar Neto nulles emisiju industrijas aktu, piemēram, saules fotoelementu, sauszemes un atkrastes vēja enerģijas, akumulatoru un uzglabāšanas jomā.*

1.4. Paredzams, ka īstenošana un izmaksa turpmāk paātrināsies

ANM līdzekļu izmaksa 2023. gada pirmajā pusē palēninājās, bet pēdējos mēnešos atkal pieauga. Lielu daļu 2023. gada dalībvalstis koncentrējās uz savu ANP pārskatīšanu un *REPowerEU* nodaļu pievienošanu, īpaši ņemot vērā iepriekš minētās ārējās norises, līdz ar to maksājumu pieprasījumu iesniegšana palēninājās. ANP pārskatīšanai virzoties uz priekšu, maksājumu pieprasījumu iesniegšana 2023. gada otrajā pusē ievērojami paātrinājās. Konkrēti, no 2023. gada maija līdz decembrim tika iesniegti 26 maksājumu pieprasījumi un izmaksāti 60,9 miljardi EUR. Lielākā daļa šo līdzekļu tika izmaksāti 2023. gada pēdējā ceturksnī. Līdz 2023. gada beigām astoņas dalībvalstis jau bija saņēmušas vairāk nekā 40 % no sava dotāciju piešķīruma, un kopumā bija izmaksāti pāri par 34 % no ANM kopējā finansējuma.

Paredzams, ka šis pozitīvais impulss saglabāsies līdz ar straujāku īstenošanas tempu ANM darbības cikla otrajā pusē. 2023. gada beigās ir iesniegti 18 maksājumu pieprasījumi, un Komisija pašlaik izvērtē vairāk nekā 650 atskaites punktu un mērķrādītāju. Ja šie atskaites punkti un mērķrādītāji tiks novērtēti kā apmierinoši izpildīti, tikts izmaksāts vēl 41 miljards EUR, tādējādi kopējās izmaksas līdz 2024. gada jūnijam sasniegtu vairāk nekā 40 % no ANM finansējuma. Paredzams, ka šāds temps saglabāsies arī otrajā pusgadā. Kopumā saskaņā ar pašreizējo plānu, pamatojoties uz dalībvalstu sniegto informāciju, Komisija paredz šogad saņemt vēl vairāk nekā 20 maksājumu pieprasījumus, kas atbilstu vairāk nekā 100 miljardu EUR izmaksai 2024. gadā.

Paredzams, ka dalībvalstis pasteidzinās īstenošanu, ņemot vērā to, ka ANM ir spēkā līdz 2026. gadam. Visu plānos iekļauto reformu un investīciju īstenošana ir jāpaātrina. Plānu pārskatīšana 2023. gadā sagatavoja šo paātrināšanu.

2. ANM ir atbalstījis atveseļošanu un ieviesis inovāciju ES izdevumos

2.1. ANM efektīvi atbalsta ekonomikas atveseļošanu ES

Lai gan ir pāragri pilnībā novērtēt ANM ietekmi, tas pavēra ceļu ES ekonomikas atveseļošanai. Apņēmīga un koordinēta rīcība ES līmenī saskaņā ar *NGEU* bija spēcīgs signāls par Eiropas vienotību, kas veicināja ekonomisko uzticēšanos un palīdzēja stabilizēt tirgus gaidas. Pēc ANM izveides dalībvalstis 2021. gadā ievērojamā tempā sagatavoja lielāko daļu sākotnējo ANP, un to īstenošana sākās strauji. Līdz 2021. gada trešajam ceturksnim ekonomiskā aktivitāte atgriezās pirmspandēmijas līmenī. Nodarbinātības līmenis sasniedza rekordaugstu līmeni, savukārt bezdarba līmenis 2023. gada maijā samazinājās līdz nepieredzēti zemam līmenim (aptuveni 6 %) un kopš tā laika ir saglabājies tuvu šim rekordzemajam līmenim. Tas ir vēl zīmīgāk, ja ņem vērā divus ekonomikas satricinājumus, kādus parasti pieredz vienreiz vienas paaudzes laikā – Covid-19 un enerģētikas krīzi. Ilgtermiņa postošā ietekme, ko tie būtu varējuši atstāt uz ES darba tirgiem, ir novērsta. Šie pozitīvie ekonomikas un nodarbinātības rezultāti, protams, nav tikai ANM nopelns. Būtiska nozīme bija arī citiem ES instrumentiem, piemēram, kohēzijas politikas fondiem vai *SURE* atbalsta instrumentam bezdarba risku mazināšanai ārkārtas situācijā, kā arī dalībvalstu un citu ES iestāžu darbībām.

ANM ir sniedzis finansiālu atbalstu dalībvalstīm, no kurām daudzām trūka fiskālās telpas Covid-19 krīzes sociālās un ekonomiskās ietekmes mazināšanai. ANM nodrošināja ātru reakciju, izmaksājot 56,5 miljardus EUR kā priekšfinansējumu 2021. un 2022. gadā un papildu 10,4 miljardus EUR priekšfinansējuma 2023. gadā un 2024. gada sākumā pēc *REPowerEU* nodaļu apstiprināšanas. Tā tika nodrošināts ātrs un tiešs atbalsts dalībvalstīm papildus elastības iespējām un papildu finansējumam, kas bija pieejams kohēzijas politikas fondu ietvaros, kuriem bija būtiska stabilizējoša loma pēc krīzes. Šīs izmaksas samazināja steidzamās finansējuma vajadzības dalībvalstīs, atbalstīja laicīgu rīcību, kas palīdzēja uzņēmumiem un iedzīvotājiem, un ļāva dalībvalstīm veikt tik ļoti nepieciešamās tūlītējās investīcijas, kas citādi, iespējams, nebūtu īstenojušās. ES valsts obligāciju ienesīguma likmju starpības ievērojamā samazināšanās pēc vēsturiskās vienošanās emitēt kopīgas ES obligācijas, lai finansētu *NGEU* un ANM, palīdzēja vēl vairāk samazināt fiskālo spiedienu.

Atšķirībā no iepriekšējām krīzēm publiskās investīcijas ES pēc Covid-19 pandēmijas un enerģētikas krīzes tika saglabātas un pat palielinātas – no 3,0 % 2019. gadā līdz, paredzams, 3,3 % 2023. gadā. ANM ir ievērojami veicinājis šo pozitīvo iznākumu. Paredzams, ka šī stimulējošā tendence turpināsies arī 2024. un 2025. gadā, jo domājams, ka kopējā publisko investīciju attiecība līdz 2025. gadam pieaugs līdz 3,5 % no IKP. Komisijas rudens ekonomikas prognozē[14] konstatēts, ka aptuveni puse no prognozētā publisko investīciju pieauguma laikposmā no 2019. līdz 2025. gadam ir saistīta ar investīcijām, ko finansē no ES budžeta, sevišķi no ANM.

[14] *Autumn 2023 Economic Forecast: A modest recovery ahead after a challenging year – European Commission (europa.eu)*.

Komisijas ekonomikas modelis[15] liecina par ievērojamu *NGEU* investīciju makroekonomisko ietekmi[16]. Modelis liecina, ka *NGEU*[17] var palielināt ES reālo IKP par līdz pat 1,4 % 2026. gadā, salīdzinot ar scenāriju bez *NGEU*[18]. Citu organizāciju aplēšu rezultāti ir līdzīgi[19]. Modelī arī lēsts, ka *NGEU* īstermiņā varētu palielināt nodarbinātību ES par līdz pat 0,8 %, vidējā termiņā nodrošinot pastāvīgi augstākas reālās algas, kas atspoguļo produktīvu investīciju potenciālo produktivitātes pieaugumu[20].

Tiek lēsts, ka ANM vienlaicīga īstenošana visās dalībvalstīs radīs ievērojamu pozitīvu eksternalitāti, kas palielina vidējo IKP salīdzinājumā ar situāciju, kad kopīgas un koordinētas rīcības nebūtu. Saskaņā ar aprēķiniem šī eksternalitāte radīs ES pievienoto vērtību, kas atbilst ceturtdaļai līdz trešdaļai no ANM kopējās ietekmes. Lai gan tiek lēsts, ka visas dalībvalstis gūs labumu no ievērojamas pārrobežu eksternalitātes, ko rada pieaugošais pieprasījums visā integrētajā ES ekonomikā, ANM kopējais investīciju stimuls arī atbalsta augšupēju ekonomisko konverģenci ES. Rezultātos paredzēts, ka dalībvalstis, kuru IKP ir zemāks par vidējo, gūs īpašu labumu no šīs eksternalitātes, jo tā veicina saimniecisko darbību un pārrobežu tirdzniecību.

ANM tika izstrādāts tā, lai atbalstu koncentrētu uz neaizsargātākām dalībvalstīm ar zemākiem ienākumiem, kuras pandēmija skārusi vissmagāk. ANM sadales koeficients, kas nosaka, cik lielu finansējumu var saņemt katra dalībvalsts, tolaik tika pielāgots krīzes ārkārtas apstākļiem, tostarp būtiskajai nenoteiktībai attiecībā uz sekām, ko visā Savienībā varētu radīt pandēmija, kas joprojām attīstījās. Tāpēc tajā tiek ņemts vērā gan sociālekonomiskais konteksts pandēmijas sākumā, gan tas, kā dalībvalstis atguvās no krīzes līdz 2022. gada jūnijam. Tajā pašā laikā ANM sadales koeficients joprojām ir stingri balstīts uz ekonomiskās kohēzijas loģiku, jo tas atspoguļo IKP uz vienu iedzīvotāju atšķirību starp dalībvalstīm. Pateicoties tam, mehānisms palīdz novērst ekonomiskās atšķirības, veicinot ekonomikas stabilitāti un izaugsmi tur, kur tā ir visvairāk vajadzīga. Pamatojoties uz Komisijas modelēšanu, ekonomikas produktivitātes pieaugums 2026. gadā sasniedz 4,5 % Grieķijā, vairāk nekā 4 % Horvātijā un aptuveni 3,5 % Spānijā un Bulgārijā salīdzinājumā ar vidējo ES rezultātu 1,4 % apmērā.

---

15 *QUEST* modelis (sk. 2. zemsvītras piezīmi).

16 Lai aplēstu ANM makroekonomisko ietekmi, Eiropas Komisija ir sagatavojusi stilizētus *ex ante* novērtējumus par *NGEU* investīciju makroekonomisko ietekmi. Šīs modeļu simulācijas nav faktiskās ietekmes ex post novērtējums, bet gan ex ante modeļa prognoze, kuras pamatā ir stilizēti pieņēmumi. Tomēr šeit izklāstītajās simulācijās ir iekļauta jaunākā informācija par aizdevumu pieprasījumiem, inflāciju un paredzamajiem izdevumu profiliem. Tie ir koncentrēti uz investīcijām, jo strukturālo reformu makroekonomiskā ietekme ir daudz sarežģītāk modelējama. Sīkāku informāciju sk. *Pfeiffer P., J. Varga and J. in't Veld (2023) Quantifying spillovers of coordinated investment incentives in EU*, *Macroeconomic Dynamics* (27), 1843.–1865. lpp. Sk. arī *ECFN* diskusiju dokumentu (2021): https://economy-finance.ec.europa.eu/publications/quantifying-spillovers-next-generation-eu-investment_en.

17 *QUEST* modeļa rezultāti ir aprēķināti, pamatojoties uz *NGEU*, nevis ANM investīcijām. Tomēr investīcijas (aizdevumi un neatmaksājams atbalsts), kuru pamatā ir ANM, veido aptuveni 90 % no *NGEU* investīcijām.

18 Sīkāku izklāstu par pieņēmumiem un modeļu specifikācijām sk. Komisijas dienestu darba dokumenta par vidusposma novērtējumu II pielikumā.

19 Sk. Starptautiskais Valūtas fonds, 2023, IV raksts *Consultation on the Euro Area* (44. lpp.), 2023. gada jūlijs.

20 Jāņem vērā, ka, tā kā simulācijas ir koncentrētas uz publiskajām investīcijām (bez papildu darba tirgus reformām), simulācijās ietekme uz nodarbinātību ir salīdzinoši īslaicīga un reālais algu pieaugums atspoguļo lielāko daļu vidējo un ilgtermiņa darba tirgus ieguvumu. Savukārt reformas, kas vērstas uz darba tirgiem un līdzdalības palielināšanu un kas ir iekļautas daudzos ANP, var radīt lielu nodarbinātības pieaugumu un lielāku potenciālo izaugsmi vidējā termiņā un ilgtermiņā.

2.2. ANM ir būtiska nozīme strukturālo reformu un kopējo ES politikas prioritāšu atbalstīšanā

Viens no nozīmīgākajiem ANM panākumiem ir tā pierādītā spēja stimulēt strukturālo reformu īstenošanu. Tā kā ANM izmaksas ir atkarīgas no saskaņotu investīciju un reformu kopumu īstenošanas, ir radīti efektīvi stimuli reformu īstenošanai. Tas jo īpaši ietver reformas, ko ES jau daudzus gadus ir ieteikusi Eiropas pusgada ietvaros. Visos plānos bija jāņem vērā visi attiecīgie konkrētai valstij adresētie ieteikumi (KVAI) vai ievērojama to daļa. Eiropas Revīzijas palāta (ERP) apstiprināja, ka atveseļošanas un noturības plāni palīdz īstenot ievērojamu KVAI daļu[21]. Divos gados pirms ANM to 2016.–2017. gada KVAI īpatsvars, kuros tika sasniegts vismaz "zināms progress", palielinājās tikai par sešiem procentpunktiem – no 53 % 2018. gadā līdz 59 % 2020. gadā. Salīdzinājumam: to 2019.–2020. gada KVAI īpatsvars, kuros tika sasniegts vismaz "zināms progress", palielinājās par 17 procentpunktiem no 52 % 2021. gadā pirms ANM īstenošanas līdz gandrīz 69 % 2023. gadā. Vislielākais progress ir panākts tādās jomās kā piekļuve finansējumam un finanšu pakalpojumi, darba tirgus darbība, nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas novēršana un uzņēmējdarbības vide. Tā kā dalībvalstis turpina īstenot savus plānus, kas attiecas uz visiem KVAI vai ievērojamu to daļu, paredzams, ka turpmāk progress KVAI īstenošanā ievērojami palielināsies.

Strukturālās reformas un investīcijas ar ANM atbalstu ir veicinājušas progresu kopējo politikas prioritāšu īstenošanā un atbalstījušas sociālekonomisko konverģenci Savienībā. ANM atbalstītās reformas un investīcijas jo īpaši veicina zaļo un digitālo pārkārtošanos, kā arī sociālekonomisko konverģenci un Eiropas sociālo tiesību pīlāra īstenošanu. ANM arī atbalsta reformas, kas veicina institucionālo noturību, piemēram, lai uzlabotu valsts pārvaldes iestāžu darbību, kā arī tiesu sistēmu efektivitāti. Attiecīgo reformu un investīciju piemēri ir parādīti 4. izcēlumā. Tie ietver energoefektivitāti, digitālos sabiedriskos pakalpojumus, ilgtspējīgu transportu, pētniecību un inovāciju, sociālo aizsardzību un piekļuvi darba tirgum, dzimumu līdztiesības veicināšanu. Raugoties nākotnē, reformu un investīciju īstenošana saskaņā ar ES politikas prioritātēm arī turpmāk būs viens no galvenajiem ES politikas satvara mērķiem, tostarp fiskālās uzraudzības ietvaros. ES fiskālo noteikumu pārskatīšanas kontekstā Komisija īpašu uzmanību veltīja tādu reformu un investīciju lomai, kas uzlabo fiskālo ilgtspēju un pievēršas ES prioritātēm un konkrētām valstīm raksturīgajām problēmām.

Pastāv būtiska sinerģija starp ANM un citiem ES fondiem, sevišķi kohēzijas politikas jomā. Paralēli īstenojot ANM un kohēzijas politikas programmas, dalībvalstīm bija jāpieņem stratēģiski lēmumi par to, kurus līdzekļus izmantot, lai finansētu atbilstīgas investīcijas. Šie lēmumi bija atkarīgi no fondu attiecīgās darbības jomas, grafika un atbilstības kritērijiem. Vairākas dalībvalstis ir izmantojušas iespēju gan no ANM, gan no struktūrfondiem finansēt spēcinošas reformas un investīcijas, lai maksimāli palielinātu ES finansējuma ietekmi. Piemēram, Itālijas ANP ir iekļauta reforma, kuras mērķis ir uzlabot publisko investīciju efektivitāti ūdensapgādes nozarē, un paredzams, ka tas palīdzēs novērst šķēršļus kohēzijas politikas investīcijām ilgtspējīgā ūdens resursu apsaimniekošanā. Līdzīgi Slovākija ANM ietvaros papildināja savu tiesisko regulējumu, lai atvieglotu jaunu atjaunīgo energoresursu pievienošanu tīklam, kas būs atbalsts investīciju īstenošanai saskaņā ar kohēzijas politiku, lai

[21] Īpašais ziņojums Nr. 21/2022. Atveseļošanas un noturības mehānisms un NANP (europa.eu).

attīstītu viedas energosistēmas, tīklus un uzkrāšanu. Lai gan ir pāragri sniegt visaptverošu novērtējumu par ANM un kohēzijas politikas ietekmi uz vietas, paredzams, ka, turpinoties to īstenošanai, šī sinerģija starp ANM un citiem ES fondiem vēl pieaugs. Tam būs nepieciešama arī pastāvīga visu iesaistīto ieinteresēto personu iesaiste un koordinācija. Tajā pašā laikā koncentrēšanās uz ANP īstenošanu cita starpā ir radījusi kavējumus struktūrfondu īstenošanā dažās dalībvalstīs, un ir iespējams vēl vairāk izmantot sinerģiju starp ANM un citiem ES fondiem.

4. izcēlums. ANM paātrina ES politikas prioritāšu īstenošanu

Ņemot vērā ANM plašo darbības jomu un apjomīgos līdzekļus, tas nodrošina ievērojamu finansējumu ES kopējās politikas īstenošanas veicināšanai.

***Ēku energoefektivitātes uzlabošana** ir ES prioritāte tās mērķu sasniegšanai klimata un vides jomā, vienlaikus samazinot enerģijas rēķinus mājsaimniecībām un uzņēmumiem. Pateicoties ANM, tiks veiktas vairāk nekā 102 miljardu EUR investīcijas energoefektivitātē, kā arī vērienīgas reformas administratīvo šķēršļu novēršanai.*

- ***Francija ar ANM starpniecību investē 1,9 miljardus EUR, lai atbalstītu sociālo mājokļu energorenovāciju un subsīdiju shēmu "MaPrimeRenov'" privātajiem mājokļiem.** Ar plāna palīdzību energorenovācijas darbos tiks atbalstīti vairāk nekā 1,5 miljoni mājsaimniecību (no kurām 750 000 jau ir saņēmušas šo subsīdiju). **Spānija** nodrošinās vidēji **57 000 mājokļu energoefektivitātes renovāciju gadā**. Tas pārsniedz sākotnējo mērķrādītāju, kas bija noteikts Spānijas nacionālajā enerģētikas un klimata plānā, proti, 50 000 mājokļu gadā.*

*Atveseļošanas un noturības plāni ievērojami atbalstīs **valsts pārvaldes digitalizāciju**. Pašreizējais ES mērķis, kas noteikts Digitālās desmitgades politikas programmā un "Digitālajā kompasā", ir nodrošināt, lai līdz 2030. gadam visi svarīgākie sabiedriskie pakalpojumi būtu pilnībā pieejami tiešsaistē ikvienam, tostarp personām ar invaliditāti. Svarīgākajiem sabiedriskajiem pakalpojumiem būtu jāatbilst augstiem drošības un privātuma standartiem. Pateicoties ANM, publiskās pārvaldes digitalizācijā tiek investēti vairāk nekā 48 miljardi EUR.*

- ***Grieķija investē 2,8 miljardus EUR publiskā sektora struktūru digitālajā pārveidē.** Reformas un investīcijas ir koncentrētas uz arhīvu digitalizāciju un uzlabotiem digitālajiem pakalpojumiem, iekļaujot modernas IT sistēmas un uzlabojot sistēmu un datu sadarbspēju.*

***Pētniecība un inovācija** ir vieni no spēcīgākajiem instrumentiem Savienības ekonomikas un konkurētspējas veicināšanai pasaules mērogā. Dalībvalstīm tika regulāri adresēti KVAI par pētniecības un inovācijas atbalsta politikas un investīciju efektivitātes uzlabošanu. Pateicoties ANM, vairāk nekā 47 miljardi EUR tiek ieguldīti, lai paātrinātu pētniecības un inovācijas sistēmas izstrādi un pārveidi dalībvalstīs un palielinātu atbalstu galvenajām tehnoloģiju jomām.*

- ***Čehija piešķīra publiskā iepirkuma līgumus vairāk nekā 195 miljonu EUR apmērā pētniecības un izstrādes veikšanai medicīnas zinātnēs.*** *Līgumu mērķis ir panākt, lai pieci konsorciji (kas izveidoti starp universitātēm, valsts pētniecības iestādēm un citām publiskām un privātām struktūrām) veiktu pētniecību un izstrādi prioritārajās medicīnas nozarēs, tostarp pētījumus par infekcijas slimībām, vēzi, neirozinātnēm, vielmaiņas traucējumiem, sirds un asinsvadu slimībām, kā arī pētījumus par slimību sociālekonomisko* ietekmi.

Ilgtspējīga mobilitāte *ir ES politikas prioritāšu pamatā, un transports jau izsenis ir viena no nozarēm, ko visgrūtāk dekarbonizēt. Pateicoties ANM, dzelzceļa infrastruktūrā un tīklos tiek investēti vairāk nekā 38 miljardi EUR. Šie pasākumi arī uzlabo dzelzceļa savienojamību Eiropā, paplašinot* TEN-T *tīklu. Daudzas dalībvalstis atbalsta šo paplašināšanu, ieviešot Eiropas Dzelzceļa satiksmes vadības sistēmu (*ERTMS*), kas palielinās drošību un uzlabos vilcienu savstarpējo izmantojamību Eiropā.*

- ***Itālija īsteno*** **ERTMS** *2800 km garā dzelzceļa posmā, pateicoties Itālijas ANP, lai sasniegtu* ERTMS *Eiropas izvēršanas plānā noteiktos mērķus.* ***Vācijā*** *no ANP atbalsta dzelzceļu digitalizāciju turpmākajām* ERTMS *versijām.*

Sociālā aizsardzība. *Eiropas sociālo tiesību pīlāra rīcības plānā, ko Komisija publicēja 2021. gada martā, cita starpā ir iezīmēti turpmākie virzieni sociālās aizsardzības sistēmu stiprināšanai un modernizēšanai. Tajā ir iekļauts pamatmērķis samazināt to cilvēku skaitu, kuriem draud nabadzība vai sociālā atstumtība. Pateicoties ANM, sociālajā aizsardzībā papildus summām, kas iztērētas no citiem ES līdzekļiem, tiek investēts vairāk nekā 14,1 miljards EUR.*

- ***Horvātija ievieš reformu un investīciju, kam jānodrošina sociālā mentorēšana personām, kuras ir pakļautas diskriminācijas riskam vai atrodas atstumtā situācijā sabiedrībā.*** *Ar šiem pasākumiem sociālās labklājības centros tiks ieviests jauns individualizēts mentorēšanas pakalpojums. Šis jaunais pakalpojums būs vērsts uz personu ar invaliditāti, vardarbības upuru, bezpajumtnieku, migrantu, romu, jauniešu, personu, kas izcieš cietumsodu, un citu sociāli neaizsargātu grupu pārstāvju iekļaušanu.*

- ***Polija īstenos reformu un investīciju, palielinot piekļuvi kvalitatīvai bērnu aprūpei un tās pieejamību, lai uzlabotu vecāku, sevišķi sieviešu, situāciju darba tirgū.*** *Paredzams, ka ar šo reformu tiks ieviesta bērnu aprūpes kvalitātes standartu sistēma, tostarp saistošas izglītības pamatnostādnes un aprūpes pakalpojumu standarti bērniem līdz trīs gadu vecumam, ko papildinās IT sistēmas ieviešana, lai pārvaldītu bērnu aprūpes iestāžu finansēšanu un izveidi un jaunu vietu izveidi bērnu aprūpes iestādēs.*

2.3. ANM veicina holistisku politikas veidošanu un stiprina valstu līdzatbildību, taču ir izskanējuši aicinājumi palielināt tā elastību

Vidusposma novērtējumā uzsvērts, ka reformu un investīciju apvienošana vienā instrumentā, izmantojot visaptverošus valsts vidēja termiņa plānus (ANP), ir viens no efektīvākajiem ANM aspektiem. ANM atbalsta holistisku un saskaņotu reformu un investīciju kopumu, kas pievēršas gan ES politikas prioritātēm, gan konkrētām valstīm raksturīgajām problēmām. Šī pieeja stimulē metodisku plānošanu katrā dalībvalstī un veicina efektīvāku īstenošanu. Saskaņota reformu un investīciju secība ļauj, piemēram, vispirms veikt reformas, kas atbalstīs turpmāko investīciju ietekmi. Turklāt sinerģija starp reformām un investīcijām ir vieglāk izmantojama, ja to īstenošana tiek koordinēta integrētā veidā.

ANM ietvaros dalībvalstis var izstrādāt reformas un investīcijas saskaņā ar savām prioritātēm un vajadzībām, nodrošinot mērķtiecīgu katrai valstij pielāgotu pieeju, vienlaikus atbalstot ES kopējo politiku. Lai gan ANM regulā ir noteikts visaptverošu kritēriju kopums, kas jāievēro plānos, dalībvalstis ir atbildīgas par savu plānu izstrādi un lēmumu pieņemšanu par veicamajām reformām un investīcijām; tādējādi rodas spēcīga līdzatbildības, apņēmības un pārskatatbildības sajūta, kas atvieglo īstenošanu. Tas sevišķi attiecas uz reformām, kurām bieži vien ir vajadzīgs valsts parlamenta apstiprinājums. Turklāt ciešā sadarbība, kas nepieciešama starp Komisiju, valstu ministrijām un īstenošanas struktūrām, ir radījusi pozitīvu eksternalitāti politikas plānošanas un iestāžu koordinācijas uzlabošanā. ES līmenī svarīga loma ANM īstenošanas uzraudzībā ir Eiropas Parlamentam. To apliecina 14 atveseļošanas un noturības dialogi un 34 darba grupu sanāksmes, kas līdz šim notikušas ar Eiropas Parlamentu. Lai vēl vairāk palielinātu ANM redzamību un pārredzamību, Komisija ir izveidojusi interaktīvu projektu karti, kurā parādīti katrā dalībvalstī ar ANM līdzekļiem atbalstītie projekti[22].

Atveseļošanas un noturības plāna pasākumu plānošanā un īstenošanā būtiska nozīme ir reģionālo un vietējo iestāžu, sociālo partneru, pilsoniskās sabiedrības organizāciju un citu attiecīgo ieinteresēto personu iesaistei. Lai gan ANM regulā ir noteikts, ka dalībvalstīm ir jāiekļauj informācija par apspriešanos, kas veikta, izstrādājot nacionālos ANP, šo ieinteresēto personu iesaistes līmenis un veids ir atkarīgs no valsts tiesiskā regulējuma un dažādās dalībvalstīs var ievērojami atšķirties. Līdztekus valstu iestādēm, kas pašreizējā tiesiskajā regulējumā uzņemas galveno koordinācijas un pārraudzības lomu, izšķiroša nozīme ir arī vietējām un reģionālajām pašvaldībām, kā arī sociālajiem partneriem, pilsoniskās sabiedrības organizācijām un citām ieinteresētajām personām. Vietējās un reģionālās pašvaldības un attiecīgās ieinteresētās personas, tostarp sociālie partneri, ir norādījušas, ka nav pietiekami iesaistītas ANP iekļauto pasākumu izstrādē, īstenošanā un uzraudzībā. Lai gan to var daļēji izskaidrot ar nepieciešamību ātri izstrādāt ANP krīzes apstākļos, ir svarīgi, lai turpmāk to cieša iesaiste atbalstītu līdzatbildību un īstenošanu uz vietas. Piemēram, sociālajiem partneriem vajadzētu būt izšķirošai lomai darba tirgus un sociālās politikas reformu īstenošanā.

Ir vajadzīga pietiekama elastība ANP izstrādē un īstenošanā, lai nodrošinātu turpmāku pievienoto vērtību un netraucētu īstenošanu. ANM vidusposma novērtējumā dalībvalstis aicināja nodrošināt lielāku elastību to plānu īstenošanā. Piemēram, dalībvalstis uzskatīja, ka

[22] https://commission.europa.eu/business-economy-euro/economic-recovery/recovery-and-resilience-facility_en#map.

atskaites punkti un mērķrādītāji ir noteikti pārāk detalizēti un fiksētais atskaites punktu un mērķrādītāju grupu sastāvs katrai maksājuma daļai ir pārāk neelastīgs, sevišķi gadījumos, kad sākotnēji plānoto īstenošanu ietekmē neparedzēti apstākļi. Tas var radīt īstenošanas kavējumus un administratīvo slogu visām iesaistītajām pusēm.

Komisija ātri reaģēja uz ieteikumiem uzlabot ANM īstenošanas pārredzamību. Saskaņā ar Eiropas Parlamenta un Eiropas Revīzijas palātas ieteikumiem Komisija ar dalībvalstu palīdzību 2023. gadā, kad tika veikta plāna pārskatīšana, izmantoja iespēju precizēt atskaites punktu un mērķrādītāju definīciju, ja tas bija atbilstoši un nepieciešami. 2023. gadā Komisija arī publicēja[23] metodiku atskaites punktu un mērķrādītāju novērtēšanai, maksājumu daļējai apturēšanai un atskaites punktu un mērķrādītāju atcelšanai[24], lai precizētu ANM regulas piemērošanu un nodrošinātu lielāku dalībvalstu informētību. Lai gan papildu norādījumi tika novērtēti atzinīgi, ir jāturpina apsvērt, vai šajā sakarā varētu darīt vairāk.

ANP pārskatīšana var būt resursietilpīga, taču tika ātri ieviestas mērķtiecīgas korekcijas. Kopumā pārskatīšanu dalībvalstis uzskata par apgrūtinošu, jo tai ir vajadzīgs plašs pamatojums, kā arī Padomes apstiprinājums, līdz ar to tiek apdraudēta instrumenta elastība. Tomēr, ja pārskatīšana ir mērķtiecīga, to var veikt salīdzinoši ātri. Piemēram, Komisija novērtēja un Padome apstiprināja Vācijas un Luksemburgas pārskatītos ANP divu mēnešu laikā. Šādu mērķtiecīgu pieeju ātrai reaģēšanai uz jaunām īstenošanas problēmām nākotnē varētu izmantot atkal, vienlaikus saglabājot plānu vērienīgumu un turpinot ievērot ANM regulas prasības.

Jāturpina centieni uzlabot dalībvalstu un īstenošanas struktūru administratīvās spējas. Dažām dalībvalstīm ir bijis grūti izlīdzināt kopš ANM izveides pieaugušo pārvaldes iestāžu darba slodzi. Joprojām ir būtiski uzlabot dalībvalstu administratīvās spējas. Tās ir svarīgas, lai nodrošinātu, ka dalībvalstis var izmantot ANM un citu ES fondu ekonomiskos un sociālos ieguvumus, un palīdzētu palielināt līdzekļu apguvi. Dalībvalstis ir pieprasījušas un saņēmušas atbalstu no tehniskā atbalsta instrumenta (TAI) gan savu ANP, gan *REPowerEU* nodaļu izstrādei un īstenošanai. Vairāk nekā 400 projektu, kas apstiprināti saskaņā ar TAI, ir saistīti ar dalībvalstu ANP sagatavošanu vai īstenošanu. Komisija turpinās sniegt atbalstu un konsultācijas dalībvalstīm, lai risinātu administratīvo spēju iztrūkumu un investīciju problēmas. Vajadzības gadījumā Komisija ir mudinājusi dalībvalstis savos ANP iekļaut papildu atbalsta pasākumus, lai atvieglotu instrumenta ikdienas pārvaldību (piemēram, pagaidu darbinieki, apmācība, jaunas IT sistēmas) un uzlabotu publiskās pārvaldes iestāžu efektivitāti (piemēram, publiskā iepirkuma reforma Slovākijā un atļauju piešķiršanas procedūras Polijā; pārvaldes iestāžu un procesu digitalizācija Spānijā).

2.4. ANM ir pirmais nozīmīgākais uz sniegumu balstītais instruments ES līmenī

ANM ir vēl nepieredzēts mēroga un vērienīguma ziņā; līdzekļi tiek izmaksāti, pamatojoties uz konkrēti paveikto, tādējādi padarot to par pirmo plaša mēroga uz sniegumu balstīto instrumentu ES līmenī. Tā vietā, lai ņemtu vērā projektu īstenošanas izmaksas, kā uz izmaksām balstītos instrumentos, izmantojot uz rezultātiem jeb uz sniegumu

[23] Paziņojums "Atveseļošanas un noturības mehānisms: pirmie divi gadi" *(europa.eu)*.

[24] COM_2023_545_2_annex2_EN.pdf (europa.eu).

balstītu pieeju, līdzekļu saņemšana tiek piesaistīta atskaites punktu un mērķrādītāju izpildei, kas ir konkrēti soļi reformu vai investīciju īstenošanā dalībvalstīs.

Šāda uz sniegumu balstīta pieeja ir ANM efektivitātes pamats un nodrošina taustāmu rezultātu sasniegšanu uz vietas. Plašais atskaites punktu un mērķrādītāju klāsts ļauj efektīvi uzraudzīt ANP īstenošanu, jo ANM atbalstītajiem pasākumiem tiek sekots visā to dzīves ciklā[25]. Šī pieeja arī ļauj izmaksāt līdzekļus pēc reformu un investīciju starpposmu sasniegšanas, atalgojot progresu virzībā uz rezultātiem un faktisko sniegumu uz vietas. Attiecīgi vidusposma novērtējumā ir uzsvērts, ka, tā kā ANM atalgo progresu rezultātu izpildes gaitā, izmaksas salīdzinājumā ar citiem Savienības instrumentiem notiek ātrāk. Ļoti svarīgi ir tas, ka šāda pieeja arī efektīvi stimulē dalībvalstis īstenot reformas, kas ne vienmēr ir saistītas ar (finansiālām) izmaksām.

Uz sniegumu balstīts finansējums palielina ES izdevumu saskaņotību un paredzamību. ANM uz sniegumu balstītais raksturs ir radījis holistiskāku pieeju publiskajiem izdevumiem gan valstu, gan Savienības līmenī. Sniedzot tiešu finansiālu atbalstu pēc atskaites punktu un mērķrādītāju sasniegšanas, tiek fiksētas saistības un radīti stimuli patiešām īstenot saskaņotos pasākumus. Turklāt ANP var uzskatīt par līgumisku vienošanos starp dalībvalstīm un Savienību, kurā abas puses labprātīgi iesaistās, pamatojoties uz skaidrām saistībām. ANM vidusposma novērtējuma kontekstā ieinteresētās personas norādīja, ka uz sniegumu balstītā pieeja ir palielinājusi paredzamību un pārskatatbildību. Konkrētie sasniedzamie rezultāti ir iepriekš skaidri izklāstīti (Padomes īstenošanas lēmumos), tādējādi uzlabojas dalībvalstu spēja plānot nākotni. Šāda pieeja prasa pienācīgi precizēt atskaites punktus un mērķrādītājus, lai izvairītos no neskaidrībām attiecībā uz īstenošanas procesu un saskaņotajiem pasākumiem. Kopumā šīs iezīmes atspoguļo pārmaiņas politikas plānošanā un īstenošanā, kā arī Savienības izdevumos plašākā nozīmē: notiek koncentrēšanās nevis uz radītajām izmaksām, bet uz faktiskajiem rezultātiem un saskaņoto pasākumu īstenošanu.

2.5. ANM ziņošanas un kontroles sistēmai arī turpmāk būs vajadzīgs atbalsts un korekcijas

Neraugoties uz pozitīvajām iezīmēm, kas piemīt uz sniegumu balstītai pieejai, ANM prasīja sākotnējo ieguldījumu no dalībvalstu pārvaldes iestādēm, tātad pastāv iespējas turpmākai administratīvai vienkāršošanai. Attiecībā uz instrumenta struktūru prasības aizsargāt Savienības finanšu intereses noveda pie līdzīga administratīvā darba apjoma kā ar citiem ES fondiem, kas balstīti uz izmaksām. Tas tā ir tāpēc, ka papildus atskaites punktu un mērķrādītāju izpildes pierādījumiem dalībvalstīm ir jāvāc dažāda veida dati revīzijas un kontroles vajadzībām. ANM kā jauns instruments prasīja sākotnējo ieguldījumu no valstu pārvaldes iestādēm, un dalībvalstu iestādes visos līmeņos uzskatīja, ka revīzijas un kontroles procedūras ir pārāk sarežģītas. Turklāt dalībvalstis sūdzējās par valsts iestāžu, Komisijas un Eiropas Revīzijas palātas veikto revīziju pārklāšanos. Šādu priekšstatu, iespējams, ir pastiprinājusi ANM vienlaicīga īstenošana ar kohēzijas politikas fondiem, kuru noteikumi ir atšķirīgi un lielākoties paļaujas uz izmaksu kontroli. Sarežģītā revīzijas un kontroles sistēma ir negatīvi ietekmējusi ANM īstenošanas ātrumu. Vienkāršošanas iespēju apzināšana šajā sakarā

[25] Turklāt ANM regula ievieš kopīgu rādītāju koncepciju, kas papildina atskaites punktus un mērķrādītājus un kuru mērķis ir ziņot par mehānisma vispārējo sniegumu un progresu virzībā uz tā mērķu sasniegšanu. Vidusposma novērtējumā tika konstatētas nepilnības ANM kopīgo rādītāju izstrādē, kuras būtu jāņem vērā, apsverot turpmākos uz sniegumu balstītos instrumentus.

joprojām ir Komisijas prioritāte, tostarp ņemot vērā ļoti rūpīgo darbu, kas tiek veikts pirms izmaksu apstiprināšanas, lai pārbaudītu atskaites punktu un mērķrādītāju apmierinošu izpildi. Tomēr vienkāršošana ir jālīdzsvaro ar nepieciešamību pienācīgi pārvaldīt ES līdzekļus, lai aizsargātu Savienības finanšu intereses un nodrošinātu pārredzamību par līdzekļu izlietojumu, sevišķi ņemot vērā instrumenta apmēru un šādas pieejas jauno raksturu.

3. ANM turpinās sniegt rezultātus darbības cikla otrajā pusē

ANM ir bijusi efektīva reakcija uz Covid-19 pandēmijas bezprecedenta ekonomisko un sociālo ietekmi. Mehānisms ir bijis ļoti svarīgs, lai aizsargātu vienoto tirgu, izvairītos no pieaugošām ekonomiskajām atšķirībām ES, paātrinātu zaļo un digitālo pārkārtošanos un palīdzētu dalībvalstīm pārveidot savu ekonomiku, lai tā būtu gatava nākotnei. ANM ir būtiski veicinājis publisko investīciju pieaugumu pandēmijas laikā un pēc tās, un tā izveide ir radījusi nozīmīgas izmaiņas ES spējā reaģēt uz ekonomikas krīzēm. ANM arī palīdz stiprināt Eiropas ilgtermiņa konkurētspēju un stratēģisko autonomiju.

Ar ANM ir ieviesta holistiskāka pieeja ES izdevumiem. ANM līdzekļi tiek izmaksāti, pamatojoties uz panākto progresu un rezultātiem, nevis radītajām izmaksām, un tas nodrošina paredzamību un pārskatatbildību gan dalībvalstīm, gan Komisijai. Vidusposma novērtējuma ietvaros veiktās apspriešanās liecina, ka uz sniegumu balstītiem instrumentiem ES līmenī ir plašs atbalsts. Šī pieeja ES izdevumiem jau ir iedvesmojusi nozīmīgas jaunas programmas, piemēram, Sociālo klimata fondu un Ukrainas mehānismu. No šāda viedokļa ANM uz sniegumu balstītais raksturs būs atsauces punkts diskusijās par ES izdevumu instrumentiem, gatavojot nākamo daudzgadu finanšu shēmu, un šis vidusposma novērtējums var kalpot par noderīgu pamatu, no kā izdarīt zināmus secinājumus.

Ātrā ieviešana un ātrā līdzekļu izmaksa ANM ietvaros liecina par tā spēju atbalstīt dalībvalstis krīzes laikā, savukārt spēcīgais stimuls reformu īstenošanai palīdz mūsu ekonomikai un sabiedrībai labāk sagatavoties nākotnei. ANM ir izrādījies nozīmīgs instruments, kas ļaus daudzās dalībvalstīs realizēt jau sen nepieciešamas reformas, un reformu un investīciju apvienošana vienā instrumentā ļauj uzlabot plānošanu, sinerģiju un veikt saskaņotākas darbības atbilstoši ES un valstu prioritātēm.

Tagad ir sākusies ANM darbības cikla otrā puse, un tā īstenošanai būtu jānotiek straujāk. Lai līdz 2026. gadam īstenotu vērienīgās reformas un investīcijas, būs vajadzīgi visu dalībvalstu un Komisijas ievērojami centieni un pastāvīga apņēmība. Komisija turpinās apsvērt iespējas arī turpmāk atbalstīt dalībvalstis to plānu īstenošanā, un centīsies uzlabot papildināmību starp ES finansēšanas instrumentiem, kā arī starp šiem instrumentiem un valstu budžetiem. Lai gan nešķiet, ka patlaban būtu nepieciešamas izmaiņas tiesību aktos, tiks apsvērta turpmāka rīcība ANM regulas darbības jomas ietvaros, lai atvieglotu īstenošanu.

Ir ieviesti visi elementi, kam jānodrošina, ka atveseļošanas un noturības plāni palīdz īstenot ES ekonomikas atveseļošanu un modernizāciju. Daudzos gadījumos katrā plānā iekļautās reformas un investīcijas jau rada reālas un ilgstošas pārmaiņas uz vietas. Plānu pārskatīšana ir radījusi pamatu to īstenošanas paātrināšanai. Tādējādi ANM reformu un investīciju programma palīdz izveidot mūsdienīgāku, pārticīgāku, iekļaujošāku, klimatneitrālāku un ilgtspējīgāku ES, kas ir noturīgāka un labāk sagatavota nākotnes iespējām un izaicinājumiem. Šie mērķi ir jāsasniedz kopīgi, cieši sadarbojoties visām ES iestādēm, dalībvalstīm, pilsoniskajai sabiedrībai, darba ņēmējiem un uzņēmumiem.